

คุณค่าของวินัยในมงคลสูตร*

Value of Buddhist Discipline in Mangalasutta

พระครูวิบูลย์ภักโสภาส (โอภาส) และพระมหามิตร จิตตปัญโญ

Phrakru Wiboon Pattaropas (Opaso) and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: prakruwiboon59@gmail.com

บทคัดย่อ

วินัยถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับบุคคลทั่วไป เพราะวินัยเป็นข้อควรปฏิบัติที่ทำให้พฤติกรรมดีงาม พฤติกรรมเป็นการแสดงออกถึงการถูกอบรม วินัยในทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญกับพุทธบริษัท 4 เช่นเดียวกัน พุทธบริษัทดูงามก็เพราะมีวินัย ถ้าขาดวินัยก็จะดูเป็นคนที่ไม่ดี วินัยในมงคลสูตร อันเป็น คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่อธิบายถึงพระวินัยทั้งที่เป็นของพระภิกษุและคฤหัสถ์ ถือเป็นคัมภีร์ที่สำคัญ และทรงคุณค่าของพระพุทธศาสนา สมควรอย่างยิ่งที่จะนำมาอธิบายแก่สังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ การศึกษาและเกิดความดีงามในสังคมต่อไป

คำสำคัญ: วินัย; คุณค่า; มงคลสูตร

Abstract

Discipline is important for the general public as it is a practice leading to good conducts. Behavior is the expression of being trained. Discipline in Buddhism is important to the Buddhist assembly as well. The Buddhist assembly will be good because they have discipline. Whenever they has lost the discipline, they are not a good person. Discipline in Mangalasutta which is the Buddhist scriptures describes the discipline of both the monk and the lay people. The Buddhist scripture is very important and a valuable book of Buddhism. It should be explained to the society to benefit the education and goodness in the society.

Keywords: Discipline; Value; Mangalasutta

*ได้รับบทความ: 3 ธันวาคม 2561; แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2562

Received: December 3, 2018; Revised: December 25, 2019; Accepted: December 27, 2019

1. บทนำ

วินัยมีความสำคัญต่อการจัดระเบียบสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมของคฤหัสถ์หรือสังคมสงฆ์ โดยเฉพาะสังคมสงฆ์นั้น ถือเป็นสังคมตัวอย่างที่นำเอาหลักของวินัยมาใช้อย่างได้ผลทำให้มองเห็นว่า กฎ ระเบียบ กติกา เป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดสำหรับชีวิตได้ วินัยจะแยกสังคมออกเป็น 2 แบบ คือ สังคมอนาคาริกวินัย และสังคม อาคาริกวินัย สำหรับอนาคาริกวินัย คือ วินัยของนักบวช มุ่งไปที่ตัวสิกขาบท ส่วนอาคาริกวินัย คือ วินัยของผู้ครองเรือนเป็นโครงสร้างของสังคมคฤหัสถ์ ซึ่งไม่เข้มงวดเหมือนกับสังคมสงฆ์ แต่ก็มีสิ่งที่เป็นแกนหลักอย่างเช่น อาจยัตเอาศีล 5 หลักกุตลกรรมบถ 10 เป็นแกนหลักก็ได้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติหลักธรรมคำสอนที่ได้สะท้อนถึงระเบียบ ข้อบังคับที่ไม่ควรประพฤติ ไว้ให้แก่พุทธบริษัทของพระองค์ อันเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติที่เหมาะสมตามสมควรแก่ภาวะของบุคคลอีกด้วย ความมีวินัยแม้ไม่ใช่หลักธรรมที่ถือว่าสูงสุดในพระพุทธศาสนาแต่ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นหลักธรรมอันเป็นมงคลสูงสุดอย่างหนึ่ง วินัยจึงช่วยให้คนห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย แต่ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามใจตน ก็จะทำให้ไม่มีความสุข การงานก็จะเสียหาย เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธามากขึ้น เพราะสภาพความประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์นั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

การเขียนบทความในครั้งนี้ของผู้เขียน เพื่อเสนอความสำคัญและคุณค่าของวินัยทาง

พระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

2. ความสำคัญของวินัย

วินัย หมายถึง พุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ต่อมาคำว่า วินัยได้มีความหมายที่กว้างขวางออกไปมาก กล่าวคือ คำว่า วินัย มิใช่เป็นเพียงพุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิต และวิธีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบ ความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชนที่นอกเหนือไปจากภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ได้อีกด้วย

ดังนั้น ความหมายของวินัยจึงมีอยู่ 2 อย่าง คือ 1) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือการบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน รวมทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่างๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบ ความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชน 2) ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ที่วางลงไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน หรือใช้บังคับควบคุมตน ตลอดจนเป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคน และกิจการของหมู่ชนให้เรียบร้อยดีงาม (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1999 : 449-450) สำหรับวินัยนี้ จัดแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ วินัยของคฤหัสถ์เรียกว่า “อาคาริกวินัย” และวินัยของบรรพชิตเรียกว่า “อนาคาริกวินัย” คำว่า

วินัย สำหรับบรรพชิตมีความหมายครอบคลุมเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ด้านนอกของพระภิกษุทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติสิทธิ หน้าที่ วิธีรับ และวิธีฝึกอบรมสมาชิกใหม่ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป วินัยมีความหมายครอบคลุมระบบแบบแผนเกี่ยวกับการปกครอง การบริหาร การศาลนิติบัญญัติ การเศรษฐกิจ การศึกษา วินัยสำหรับภิกษุสงฆ์ที่เป็นส่วนแกนของสังคมสงฆ์ พระพุทธเจ้าได้บัญญัติวางสำเร็จรูปไว้แล้ว วินัยมีความสำคัญ ต่อการจัดระเบียบสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมของคฤหัสถ์หรือสังคมสงฆ์

3. ประเภทของวินัย

วินัย คือ ระเบียบข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติของคนในหมู่คณะให้มีความเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน วินัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ 1) อนุคาริยวินัย และ 2) อาคาริยวินัย (Tipitaka 25/317-318/288-289)

1. อนุคาริยวินัย หมายถึง วินัยสำหรับบรรพชิต หรือนักบวชในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล 10 ของสามเณร และศีล 227 ของพระภิกษุและศีล 311 ของภิกษุณีองค์ประกอบของอนุคาริยวินัย ประกอบด้วยวินัยของนักบวชหรือบรรพชิตในบทความนี้ จะกล่าวถึง ศีล 10 ของสามเณรและศีล 227 ของพระภิกษุ ซึ่งเป็นวินัยของผู้ไม่ครองเรือน

1.1 ศีลของสามเณร ได้แก่ ศีล 10 เรียกว่า สิกขาบท 10 ประการ (Tipitaka 25/2/1-2) คือ 1) เว้นจากฆ่าสัตว์ 2) เว้นจากลักทรัพย์ 3) เว้นจากการเสพงาม 4) เว้นจากการพูดเท็จ 5)

เว้นจากการดื่มน้ำเมา 6) เว้นจากการฉันอาหารในยามวิกาล 7) เว้นจากการฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรี และตุ๊กตาละเล่น 8) เว้นจากเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด คือ ทัดทรง ประดับ 9) เว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ 10) เว้นจากการรับเงินและทอง ในบพทบัญญัติของศีล 10 หรือ ทศศีล มีองค์ประกอบซึ่งเป็นเกณฑ์ตัดสินเป็นการเฉพาะ เช่น ศีลข้อปาณาติบาต มีองค์ประกอบที่เป็นเกณฑ์ตัดสิน 5 ประการคือ 1) สัตว์มีชีวิต 2) รู้ว่าเป็นสัตว์มีชีวิต 3) มีจิตคิดจะฆ่า 4) มีความพยายามฆ่า 5) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น การกระทำที่ครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าศีลขาดการละเมิดแต่ละสิกขาบท นอกจากศีลขาดแล้วยังมีบาปเกิดขึ้นอีกด้วย ดังนั้น หากรักษาศีล 10 โดยเคร่งครัดแล้ว ย่อมทำให้ผู้นั้นมีศีลบริสุทธิ์

1.2 ศีลของพระภิกษุ ที่ปรากฏในอนุคาริยวินัย ได้แก่ ศีลของพระภิกษุในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นมูลเหตุสำหรับชำระกาย วาจาให้บริสุทธิ์ ผ่องใส เรียกว่า ปาริสุทธิศีล เป็นศีลที่ตั้งมั่นอยู่ในความบริสุทธิ์ คือ “ปาฏิโมกข์สังวรศีล อินทริยสังวรศีล อาชีวาปาริสุทธิศีล และปัจจัยสันนิสิตศีล” (Mahamakutrajavidyalaya, 1997 : 33-34) ซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของพระภิกษุ ดังนี้

1.2.1 ปาฏิโมกข์สังวรศีลเป็นผู้มีความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ละเว้นจากข้อห้ามทำตามข้อปฏิบัติ การละเว้นจากข้อห้าม คือ พระวินัยและพระธรรม พระวินัยเป็นข้อห้าม ซึ่งประกอบด้วยอาบัติอย่างหนัก อาบัติอย่างกลาง และอาบัติอย่างเบา คือ ศีล เป็นเหตุสำรวมในพระปาฏิโมกข์ คอยระวังสกัดกั้นโทษที่พึงจะละเมิดอาบัติ 7 กอง

ทางกาย ทางวาจา คือ ปาราชิกทางกาย ทางวาจา คือ ปาราชิก 4 มีโทษ อย่างหนัก สังฆาทิเสส 13 มีโทษอย่างกลาง อนียต 2 นิสสัคคีย์ปาจิตตีย์ 30 สุทธิกาปาจิตตีย์ 92 ปาฏิเทสนียะ 4 เสขยวัตร 75 และอธิกรณสมณะ 7 พระปาฏิโมกข์ที่ใช้สวดในปัจจุบันนี้มาจากบาลี 150 ข้อ และจากอภิสมัจจา 77 ข้อรวม 227 ข้อ ซึ่งเป็นข้อห้ามเพื่อให้พระภิกษุได้ตั้งใจสำรวมในวินัยบัญญัติ เว้นจากข้อห้ามที่ทรงห้าม ปฏิบัติตามข้อที่ทรงอนุญาตไม่ให้ออกปฏิบัติ (Phramaha Mit Thitapanyo, 2018 : 211-222) ปาฏิโมกข์สังวรศีล คือการบังคับตนให้ตั้งกาย วาจา ให้เป็นผู้สำรวมในระเบียบ มรรยาท จรรยา อันตนจะพึงประพฤติต่อตนเอง และต่อผู้อื่น เป็นข้อบังคับกายตัวในเบื้องต้น ชื่อว่า ปาฏิโมกข์สังวรศีล

1.2.2 อินทริยสังวรศีล เป็นการสำรวมในอายตนะ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (Tipitaka 14/619/301) เป็นการสำรวมทางสายตา เมื่อมองเห็นรูปก็เข้าใจว่าเป็นเพียงรูปที่จะตั้งอยู่ได้ชั่วคราวเท่านั้น เป็นสิ่งที่ไม่จริงยั่งยืนการสำรวมทางหู เป็นการสำรวมทางการได้ยินเสียงที่จะเข้ามากระทบทางหูซึ่งมีทั้งเสียงที่น่ายินดีและเสียงไม่น่ายินดี สำรวมทางจมูก เป็นการสำรวมทางกลิ่นที่จะมาสัมผัสประสาท ทางจมูก การสำรวมทางลิ้น เป็นการสำรวมในการสัมผัสรสชาติของอาหาร การสำรวมทางกาย เป็นการสัมผัสทางกายด้วยมือสัมผัสต่างๆ และการสำรวมทางใจ เป็นการสัมผัสทางธรรมารมณ์หรือความรู้ทางอารมณ์เพื่อให้เกิดความฉลาดรู้เท่าทันอารมณ์ ไม่ให้เกิดความยินดียินร้ายอันเป็นเหตุทำให้ใจเศร้าหมองเสียเมื่อภิกษุทำได้อย่างนี้ ชื่อว่า มีอินทริยสังวรศีล

1.2.3 อาชีวาปาริสุทธิศีล ศีลเป็นเครื่องบริสุทธิแห่งการเลี้ยงชีพ งดเว้นการเลี้ยงชีพที่ผิดเพศของนักบวชเสีย เช่น ทำมาหากินอย่างชาวบ้าน เสี่ยงโชคด้วยการพนัน เมื่อภิกษุงดเว้นจากอาชีพที่ผิดเสีย สำเร็จการเลี้ยงชีพตามสมณวิสัยไม่สะสมทรัพย์สมบัติ เป็นผู้งามในพระพุทธศาสนา เช่นนี้ ชื่อว่า มีอาชีวาปาริสุทธิศีล นอกจากนี้ ยังถือหลักของอริยวงศ์ 4 ประการ ซึ่งเป็นหลักของปฏิบัติที่พระอริยเจ้าทั้งหลายปฏิบัติกันมาแต่โบราณไม่ขาดสายประเพณี คือ จีวรสันโดษ ปิณฑปาทสันโดษ เสนาสนสันโดษและปหานภวานารามตา (Tipitaka 21/28/28) คือ จีวรสันโดษ เป็นผู้มีความสันโดษในเรื่องของเครื่องนุ่งห่มหรือไตรจีวรซึ่งมีไตรจีวรใช้สอยไม่ควรเกิดหนึ่งไตรจีวร ปิณฑปาทสันโดษ เป็นผู้มีบาตรไว้ใช้สอยได้ไม่เกินหนึ่งในเวลาออกรับบิณฑบาตก็ไม่ให้รับบาตรได้ไม่เกิดสามบาตรหรือเทบาตร ได้ไม่เกิดสามครั้งเสนาสนสันโดษ เป็นผู้ชอบเสนาสนะที่มีความสงบเงียบเพื่อทำการพิจารณากาย วาจา และใจให้มีความสงบและปหานภวานารามตาเป็นผู้มีความยินดีในการละอกุศล คือ ความโลภ ความโกรธและความหลง พร้อมทั้งประกอบกรรมดี คือ สัมมาทิฎฐิ

1.2.4 ปัจจัยสันนิสิตศีลเป็นการพิจารณาปัจจัยสี่ คือ ไตรจีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะคิลานเภสัชตา (Tipitaka 4/87/106) โดยพิจารณาปัจจัยสี่ คือไตรจีวร เป็นสิ่งที่ได้รับอนุญาตจากพระพุทธเจ้าแล้วจึงสามารถที่จะนุ่งห่มได้จึงควรมีการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงความต้องการของร่างกายเพื่อป้องกันความร้อน หนาว เหลือบุง เท่านั้น การรับอาหาร

บิณฑบาต การฉันอาหาร ซึ่งเป็นการพิจารณาอย่าง แยกกายแล้ว จึงลงมือบริโภคอาหารและหลังจาก บริโภคอาหารเสร็จจึงพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เสนาสนะ เป็นการพิจารณาที่สงบห่างไกลจากฝูงชน เป็นที่ร่มรื่นเพื่อการพิจารณาธรรมที่จะเกิดขึ้น ภายในร่างกายและจิตใจ และการพิจารณาคิลาน เกสข ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่า การบริโภคปัจจัยสี่ อย่างพิจารณาแล้ว จะสามารถทำให้ชีวิตมีความสุขได้ ดังนั้น การพิจารณาปัจจัยสี่นั้นจะต้องพิจารณา ทั้งในขณะรับ และขณะบริโภค และภายหลัง บริโภคแล้ว ให้เห็นประโยชน์ของการบริโภคเท่าที่ จำเป็น ไม่บริโภคด้วยตัณหาอันเป็นเหตุให้ติดอยู่ใน ปัจจัยสี่ เมื่อภิกษุมาพิจารณาปัจจัยสี่ให้เห็น เหตุผลข้อเท็จจริงในการบริโภคเช่นนี้แล้ว เชื่อว่ามี ปัจจัยสี่นั้นนิสสิตศีล

2. อคารยวินัย หมายถึง วินัยสำหรับ คฤหัสถ์ หรือประชาชนทั่วไป คนผู้ครองเรือน จำต้องประพฤติปฏิบัติ เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็น แบบแผนเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกัน ด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกัน และกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นคนมีศีลธรรมหรือ มนุษย์ธรรม มีธรรมคือคุณสมบัติ ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 และกุศลกรรมบถ 10 (Phra Dhepdilok (Rabeab Thitañano), 2000 : 60)

องค์ประกอบของอคารยวินัย ประกอบด้วย ศีล 5 ศีล 8 หรือ ศีลอุโบสถ และกุศลกรรมบถ 10 ประการ ดังนี้

2.1 องค์ประกอบของศีล 5 ศีล หมายถึง การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย เป็นการ รักษาปกติตามระเบียบวินัย หรือข้อปฏิบัติในการ เว้น จากความชั่ว เดิม เรียกว่า “สิกขาบท 5” เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตนใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่า “มีศีลเบื้องต้น” (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1995 : 206-207) องค์ประกอบของศีล 5 ได้แก่

2.1.1 ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนางดเว้นการทำลายชีวิตสัตว์รวมถึง การฆ่า การทำร้ายร่างกายและการทรมาน ทาง กายและวาจา ทำเองหรือใช้ให้คนอื่นทำคำว่า “สัตว์” ในที่นี้ ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และสัตว์ เดรัจฉาน ที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ไม่เลือกกว่าผู้ชายหรือ ผู้หญิง จะอยู่ในวัยใดก็ตาม แม้กระทั่งอยู่ในครรภ์ ก็ได้ชื่อว่าสัตว์ในที่นี้ทั้งหมด และเกณฑ์การกระทำ ที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อที่ 1 ได้นั้น พระอรธรรณ กถาจารย์ ได้จัดองค์ประกอบการละเมิดไว้ใน มังคลัตถทีปนี (Mahamakutrajavidyalaya, 1997 : 97) ดังนี้ 1) ปาโณ สัตว์นั้นมีชีวิต 2) ปาณสณญิตา รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต 3) วรจิตตัม มีเจตนาจะฆ่า 4) อุปกกโม พยายามฆ่า 5) เตน มรณ สัตว์นั้นตาย เพราะถูกฆ่า โทษของปาณาติปาตามีผลต่อผู้ทำ ทั้งในปัจจุบันและชีวิตหลังความตาย

2.1.2 อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาคือ ไม่ได้ให้ด้วยอาการขโมย คือ ไม่เบียดบังดำเนินการ เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทางกาย หรือทางวาจา อันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด องค์ประกอบที่ทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้นต้อง

ประกอบองค์ 5 คือ 1) ปรปรีคหิตต์ ของนั้นมิ เจ้าของหวงแหน 2) ปรปรีคหิตตสญญิตา รู้ว่าของ นั้นเจ้าของหวงแหน 3) เถยยจิตตํ ตั้งใจรักของ สิ่งนั้น 4) อุปกกโม พยายามลักของสิ่งนั้น 5) เตน หรณิ ได้สิ่งของนั้นมา ด้วยความพยายามนั้น (Mahamakutrajavidyalaya, 1997 : 99) โทษผู้ทำผิด ศิลข้อ 2 ย่อมมีโทษทัณฑ์น้อย เกิดในตระกูล ยากจน ทำมาหากินเท่าใดก็ไม่รวยทำให้เขาเป็นคน ยากจน และถูกโกง ถูกปล้น ถูกขโมย

2.1.3 กามะสุมิจฉาจารา เวมณี หมายถึง การงดเว้นจากประพฤติผิดในกามทั้งหลาย กาม ในที่นี้ หมายถึง กิริยาที่รักใคร่กันในทาง ประเวณี หมายถึงความว่า งดเว้นจากความประพฤติ ในการที่จะล่วงละเมิดคุ้มครองของผู้อื่น ด้วยเหตุว่า เพื่อให้มนุษย์สร้างสามัคคีไม่แตกร้างกัน รักษาสายโลหิตวงศ์ตระกูลของตน ไม่ส่ำส่อนกัน เยี่ยงอย่างสัตว์เดรัจฉาน หรือผู้มกมากในกาม องค์ ที่จะทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วยองค์ 4 คือ 1) อคมนียัตถุ วัตถุอันไม่ควรถึง (หญิงชาย ต้องห้าม) 2) ตสมิ เสวนจิตตํ มีจิตคิดที่จะเสพใน วัตถุอันไม่ควรถึงนั้น (คือมีเจตนาจะเสพ) 3) เสวนป บโยโค มีความพยายามในอันเสพ 4) มคเคน มคคป ปฏิปัตตือวิวาสนํ ร่วมสังวาสกัน (Mahamakut rajavidyalaya, 1997 : 101-102) โทษผู้ทำผิด ศิล ข้อ 3 ทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัวและ ถูกปองร้าย บางคนเกิดมาเป็นหญิงก็ถูกทารุณ กรรมถูกข่มขืน เป็นชายก็ต้องเกิดมาเป็นกะเทย ถูกคนเหยียดหยามดูหมิ่นดูแคลน

2.1.4 มุสาวาทา เวมณี แปลว่า การงดเว้นจากการพูดเท็จ คือ การงดเว้นจากการ

พูดที่บิดเบือนจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจ ผิดว่าเป็นเช่นนั้น เช่น แสดงพยานหลักฐานเท็จ องค์ประกอบที่จะทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้นต้อง ประกอบด้วยองค์ 4 คือ 1) อตถํ วตถุ เรื่องไม่จริง 2) วิสํวาทนจิตตํ เจตนาจะพูดเรื่องนั้น 3) ตชโซ วายาโม พูดหรือแสดงออกไป 4) ปรสส ตพตถวิชาน นํ ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น (Mahamakutraja vidyalaya, 1997 : 107) โทษผู้ทำผิด ศิลข้อ 4 พูด แล้วไม่มีใครเชื่อถือ ถูกกล่าวหาใส่ร้ายใส่ความให้ เสียหาย มีเหตุให้เสียทรัพย์อยู่เสมอ ถูกหลอกลวง ให้หลงเชื่อบ่อยๆ ถูกเอาไรตเอาเปรียบตลอดเวลา

2.1.5 สุราเมรยมชชปมาทฎฐานา เวมณี แปลว่า การงดเว้นจากเหตุเป็นที่ตั้ง แห่งความประมาท ได้แก่ น้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งที่ทำให้เสีย สติสัมปชัญญะไป โทษผู้ทำผิด ศิลข้อ 5 จะเป็นคน สติไม่ดี สมองเสื่อม ปัญญาเสื่อม สุขภาพเสื่อม โทรม

3. องค์ประกอบของอุโบสถศีลหรือศีล 8 ซึ่งคุณหัสถ์ชายหญิง บางท่านรักษาในวันอุโบสถ สมัยก่อนท่านกำหนดวันรักษาอุโบสถศีลไว้มากกว่า วันนี้ แต่ปัจจุบันเหลือวันรักษาอุโบสถศีลเพียง เดือนละ 4 ครั้ง ในวันพระ คือ ในวันแรม 8 ค่ำ แรม 14 ค่ำ หรือ 15 ค่ำ ขึ้น 8 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ อุโบสถ ศีลที่ประกอบด้วยองค์ 8 มี (สังขิตตสูตร) ดังนี้ 1) ปาณาติปาตา เวมณี งดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ ให้ตกลงไป 2) อทินนาทานา เวมณี งดเว้นจาก การถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ 3) อพรหมจริยา เวมณี งดเว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์ 4) มุสาวาทา เวมณี งดเว้นจากการกล่าวเท็จ 5) สุราเมรยมชชปมาทฎฐานา เวมณี งดเว้นจาก

การดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
6) วิกาลโภชนา เวรมณี งดเว้นจากการบริโภค
อาหารในเวลาวิกาล 7) นจจคีตวาทิตวิสูกทสสนมา
ลาคนธวิเลปนธารณมณฑทวิภูสณฐานา เวรมณี
งดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และ
ดูการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล ลูบทาทัดทรง
ประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบดอกไม้ของ
หอม เครื่องย้อม เครื่องทาอันเป็นฐานะแห่งการ
แต่งตัว 8) อุจจาสนมมหาสนา เวรมณี งดเว้นจาก
การนั่ง และการนอนที่นอนสูงใหญ่ (Tipitaka
23/131/195-197)

4. องค์ประกอบของกุศลกรรมบถ 10
มีอยู่ 10 ประการ โดยจำแนกเป็นกายกรรม 3 วิ
กรรม 4 และมโนกรรม 3 ได้แก่ ทางในการสร้าง
ความดี หรือวิถีทางที่ควรประพฤติ คือ 1) กายกรรม
คือ การกระทำทางกาย 3 ประการ คือ เว้นจากการ
ปลงชีวิต เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้
โดยอาการขโมย เว้นจากการประพฤตินิดในกาม
2) วิจิกรรม คือ การกระทำทางวาจา 4 ประการ
คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด
เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ
3) มโนกรรม คือ การกระทำทางใจ 3 ประการ คือ
ความไม่คิดฟุ้งเลื่องอยากได้ของเขา ความไม่คิดร้าย
ผู้อื่น ความเห็นชอบถูกต้องตามคลองธรรม
(Tipitaka 11/360/246)

บทบัญญัติทางพระพุทธศาสนาได้สะท้อน
ถึงระเบียบ ข้อบังคับที่ไม่ควรประพฤติ ไว้ให้แก่
พุทธบริษัท อันเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติที่เหมาะสม
ตามสมควรแก่ภาวะของบุคคลอีกด้วย (Phra
Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1995 : 25)

ความมีวินัยแม้ไม่ใช่หลักธรรมที่ถือว่าสูงสุดใน
พระพุทธศาสนา แต่ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นหลัก
ธรรมอันเป็นมงคลสูงสุดอย่างหนึ่ง ดังพระพุทธ
พจน์ว่า วินโย จ สุสิกขิโต เอตมมงคลมุตตมံ แปล
ความว่า วินัยที่ศึกษาดีแล้วนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด
เพื่อให้พุทธบริษัททั้งหลายได้มีวินัยมีระเบียบกฎ
เกณฑ์ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา
ให้เรียบร้อยดีงามของหมู่คณะในการอยู่ร่วมกัน
วินัยจึงช่วยให้คนห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย
แต่ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามใจตน
ก็จะทำให้ไม่มีความสุข การงานก็จะเสีย
ผล เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธามากขึ้น
เพราะสภาพความประพฤติผิดพระธรรมวินัยของ
พระสงฆ์นั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเสื่อมใส
ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน (Phra Dhammapitaka
(P.A. Payutto), 1995 : 25)

ดังนั้น วินัยในมงคลสูตร ถือว่าวินัยเป็น
หลักปกครองตนเอง เป็นกฎแห่งความเป็นมนุษย์ที่
สามารถนำมาควบคุมตนเองในการฝึกหัดกายวาจา
ของตนให้เรียบร้อย อันเป็นข้อประพฤติปฏิบัติของ
ฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ปรากฏในมงคลสูตร

4. คุณค่าของวินัย

ผลการศึกษาเรื่องวินัยในมงคลสูตรมี
2 อย่าง คือ อนาคาริยวินัย วินัยของผู้ไม่ครองเรือน
หรือนักบวช และอาคาริยวินัย วินัยของผู้ครอง
เรือน ฝ่ายคฤหัสถ์ พบว่า คุณค่าของวินัย แบ่งออก
เป็น 3 ด้าน คือ 1) ทางด้านจิตใจ 2) ทางด้าน
ร่างกาย และ 3) ทางด้านสังคม พอสรุปได้
ดังนี้

1. ทางด้านจิตใจ ฝ่ายนักบวช วินัยได้กำหนดหน้าที่ให้พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกัน เช่น อุปัชฌาย์และอาจารย์ มีหน้าที่ปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริกและอันเตวาสิกตามหลักของ “สัทธิวิหาริกวัตร” คือ เอาธุระในการศึกษาสงเคราะห์ด้วยบาตร จีวร และบริขารอื่นๆ ทำการป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย และพยาบาลเมื่ออาพาธ สำหรับสัทธิวิหาริก และอันเตวาสิก ก็มีหน้าที่พึงกระทำต่ออุปัชฌาย์และอาจารย์ตามหลักของ “อุปัชฌายวัตร” คือ เอาใจใส่ปรนนิบัติรับใช้ คอยศึกษาเล่าเรียนจากท่าน ทำการป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย รักษาหัวใจของท่าน จะไปไหนบอกกล่าวท่าน เอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธ เป็นต้น ดังนั้น การรักษาศีลและการประพฤติปฏิบัติตนในวินัยของนักบวชโดยเคร่งครัด จะทำให้เกิดคุณค่าทางด้านจิตใจ เพราะทำให้จิตใจมีความสงบสุข ผลจากการปฏิบัติธรรม จะทำให้จิตใจเกิดความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อมนุษย์และสัตว์ การรักษาจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรมธรรมย่อมรักษาบุคคลผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้

ฝ่ายคฤหัสถ์ ข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ทุกเพศทุกวัย สิ่งที่ต้องรักษาไว้เป็นแบบอย่าง คือ การรักษาศีล 5 ศีล 8 และประพฤติกุศลกรรมมถ 10 ถ้าหากขาดวินัยในการปฏิบัติเรื่องศีลแล้ว ย่อมนำมาซึ่งการสังหารผลาญชีวิต การทำร้ายกัน ลักขโมย แย่งชิง โจรกรรม การทำผิดทางเพศ การข่มขืน สิ่งเสพติดระบาดแพร่หลาย ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นที่หวาดผวายุ่งกันไม่เป็นปกติสุข สภาพแวดล้อมไม่เกื้อกูลต่อกัน

มีแต่ความเดือดร้อนระส่ำระสาย และมีแต่กิจกรรมที่จะบ่อนทำลายให้สังคมเสื่อมโทรมลง ดังนั้น การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมของคฤหัสถ์ จะทำให้จิตใจเกิดความร่มเย็นเป็นสุขมีนิสัยโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา กรุณา รู้จักให้อภัยแก่ผู้อื่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี เกิดความร่มเย็นเป็นสุขให้เกิดแก่จิตใจ ให้มีพลังและความมั่นใจที่จะปฏิบัติภารกิจของตนต่อไปด้วยความไม่ประมาท และจะทำจิตใจให้ผ่องใส อีกทั้งก็จะไม่กระทำผิดกฎหมายเมือง เพราะการยับยั้งชั่งใจ มีความละเอียดรอบาปหรือการกระทำความชั่ว

2. ทางด้านร่างกาย ฝ่ายนักบวชการควบคุมพฤติกรรมของพระสงฆ์ อนาคตาวิญญู ซึ่งเป็นวินัยและเป็นกรอบการดำเนินชีวิตของพระภิกษุตามหลักพุทธศาสนาซึ่งเป็นกฎระเบียบ เพื่อป้องกันการดำเนินชีวิตของพระภิกษุที่จะผิดไปจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้น พระวินัยตามหลักพระพุทธศาสนา จึงประกอบไปด้วย ปาราชิก 4 ข้อ สังฆาทิเสส 13 ข้อ อนินย 2 นิสสัคคิย ปาจิตตีย์ 30 ข้อ ปาจิตตีย์ 92 ข้อ ปาฏิเทสนิยะ 4 ข้อ เสขิยะ 75 ข้อ และอธิกรณสมถะ 7 ข้อ พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้นี้ เพื่อการดำเนินชีวิตของพระภิกษุจะได้มุ่งสู่จุดหมายโดยไม่ให้ข้องแวะกับทางโลก หรืออาจมีที่ผู้ฝ่าฝืนพระวินัย ที่พระองค์จึงทรงบัญญัติบทลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดตามความเหมาะสมของแต่ละบทบัญญัติของพระวินัย ดังนั้น การควบคุมพฤติกรรมของพระสงฆ์ ต้องอาศัยวินัยสงฆ์ หรือ พระวินัยเป็นกฎหมายของพระภิกษุเป็นเครื่อง

ควบคุมความประพฤติการปฏิบัติตนของภิกษุให้เป็นนักรบที่นำเคารพเลื่อมใส ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความศรัทธาชื่นชม และมีใจโน้มเข้าหาเพื่อฟังธรรมต่อไป

ฝ่ายคฤหัสถ์ เว้นจากการปฏิบัติในอกุศลกรรมบถ 10 อันได้แก่ เว้นจากกายทุจริต 3 คือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต งดเว้นจากการลักทรัพย์ หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น งดเว้นจากการประพฤติดินในกาม คือ ประพฤติผิดทางกามกับผู้มีเจ้าของแล้ว และงดเว้นจากวจีทุจริต 4 คือ งดเว้นจากการพูดโกหกกล่าวสิ่งที่แตกต่างไปจากความจริง งดเว้นจากการพูดส่อเสียด งดเว้นจากการพูดคำหยาบ คำกระด้าง คำก้าวร้าว คำประทุษร้ายต่างๆ เว้นคำพูดเพ้อ และต้องเว้นจากมโนทุจริตอันได้แก่ เว้นจากการเพ่งอยากได้ของผู้อื่น ด้วยจิตคิดอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง เว้นจากการพยาบาท เว้นจากมิจฉาทิฐิ อันได้แก่ ความเห็นผิดจากความรู้อันเป็นจริง ดังนั้น วินัยเป็นข้อบัญญัติ เป็นกฎเกณฑ์ที่ควรประพฤติปฏิบัติ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา และจิตใจของมนุษยชาติในสังคมให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย ดึงงามเป็นแบบแผนข้อปฏิบัติอันหนึ่งอันเดียวกัน หากขาดวินัยในการประพฤติแล้วย่อมนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาให้แก่ตนเองและสังคม

3. ทางด้านสังคม ฝ่ายนักบวชการปกครองคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบปกครองดีศาสนาที่มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมียุทธวิธีและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่าย

บริหารระดับต่างๆ และพัฒนาการในด้านต่างๆ การปกครองคณะสงฆ์ ยังยึดถือหลักพระธรรมวินัยเป็นข้อบัญญัติเกณฑ์กำหนดตัดสินใจดำเนินไปด้วยหลักประชาธิปไตย โดยยึดหลักเสียงข้างมากเป็นมติเอกฉันท์ กล่าวโดยรวม ในสมัยพุทธกาลนั้นได้กำหนดรูปแบบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ คือ การบวช พระธรรมวินัย การศึกษา การเผยแผ่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ จึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ

ฝ่ายคฤหัสถ์ การรักษาดนและหมู่คณะให้อยู่เป็นปรกติสุขทั่วถึงกัน ไม่มีใครประพฤติอะไรให้เป็นที่เดือดร้อนเสียหายแก่ใคร วินัยจึงเป็นข้อระเบียบและกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อย ดึงงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย

ดังนั้น ประโยชน์และคุณค่าต่อสังคม การปฏิบัติตนตามหลักวินัยหรือกฎระเบียบของสังคม กฎหมายบ้านเมือง ย่อมมีความสงบสุขโดยประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การรักษาศีล การปฏิบัติธรรม ล้วนเป็นสิ่งที่สร้างให้สังคมเกิดความร่มเย็นเป็นสุข มีระเบียบวินัย

5. สรุป

จากการศึกษาคุณค่าของวินัยในมงคลสูตร หากผู้คนในสังคมขาดวินัยแล้ว ย่อมจะเกิดเหตุการณ์ต่างๆ อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งกัน และ

ความแตกแยกกันในสังคมได้ทุกเมื่อ ดังนั้น วันก็จะช่วยส่งผลโดยตรงให้สังคมไทยมีแต่ความ
สังคมต้องมีการแก้ไขด้วยความมีวินัย รักษา สงบร่มเย็น เปรียบเสมือนผู้คนไม่ละเมียดศีล
กฎหมาย กฎระเบียบของสังคม โดยการนำไป ก็ไม่ละเมียดหรือกระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง
ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำ ในที่สุด

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.
- Mahamakutrajavidyalaya. (1995). *Manggalatthadhipani (Translated) 2nd Edition*. 10th Printed. Bangkok : Mahamakut University Press.
- Mahamakutrajavidyalaya. (1997). *Manggalatthadhipani (Translated) 1st Edition*. 13th Printed. Bangkok : Mahamakut University Press.
- Phra Dhepdilok (Rabeab Thitañāno). (2000). *Disciplines*. Bangkok : Mahamakut University Press.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1999). *Buddhadhama*. 8th Printed. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing, 1999.
- _____. (1995). *Buddhist Dictionary*. 9th Printed. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- _____. (1995). *Disciplines greater than our thought*. 2nd Printed. Bangkok : Sahadhammik Printing Company.
- Phramaha Mit Thitapanyo. (2018). The Controversies and Interpretations of a Holy Precept in Buddhism. *Dhammathas Academic Journal*, 18(1), 211-222.